

CZU: 37.018.1:37.035.3

COORDONATA PRAXIOLOGICĂ A FORMĂRII CULTURII ECONOMICE ÎN FAMILIE

Anastasia OLOIERU

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

În articol este abordată familia din punct de vedere economic. Este conturată importanța formării economice a copiilor în cadrul familiei. Nevoia de cultură economică este investigată în cadrul unui experiment pedagogic. Sunt descriși factorii care facilitează formarea culturii economice în familie.

Cuvinte-cheie: familie, economie, cultură economică.

PRAXIOLOGICAL COORDINATION OF THE FORMATION OF ECONOMIC CULTURE IN FAMILY

The article deals with the family from an economic point of view. The importance of children's economic formation within the family is outlined. The need for economic culture is being investigated in a pedagogical experiment. The factors that facilitate the formation of the economic culture in the family are described.

Keywords: family, economy, economic culture.

Introducere

Viața și activitatea oricărei familii este legată de viața economică a întregii țări. Conform teoriei beckeriene, familiile sunt considerate atât producători, cât și consumatori. Ele produc venituri muncind, iar acest venit este folosit ulterior pentru consum. La procesul de consum al venitului realizat de adulți participă, indiscutabil, și copiii, de aceea ei pot fi considerați de mici parte a raporturilor economice. Prin urmare, legătura strânsă dintre familie și economie determină necesitatea creării condițiilor de educare a copiilor în spiritul economiei și a atitudinii grijulii față de bani și bunuri [1, p.118].

Pentru a crește un copil armonios dezvoltat, familia trebuie să posede competențe, valori și timp de a investi în educația acestuia. La fel, resursele economice reprezintă valorile materiale, care sunt foarte importante, deoarece copiii necesită nu doar investiții moral-volitiv și spirituale, ci, pentru a deveni cel mai de preț capital – capitalul uman al familiei și țării – aceștia au nevoie și de valori economice. Faptul vizat îi determină pe părinți să depună eforturi atât în întreținerea familiei, educația de calitate a copiilor, cât și în formarea culturii economice la toți membrii familiei.

Spre regret, actualmente o familie nu primește de la stat suficient ajutor pentru a asigura copiilor anumite perspective profesionale. Pe de altă parte, în familie trebuie să fie formate deprinderi de folosire rațională a bunurilor, a mijloacelor bănești, a timpului, deprinderi de participare activă la procesul muncii și la oferirea unui suport domestic de ajutor celor adulți și vârstnici. Prin urmare, îndeplinirea optimă a funcțiilor familiei (biologică, psihologică, socială, economică, culturală, educativă) reprezintă aspectul-cheie în formarea calităților unei personalități cultivate din punct de vedere economic, ceea ce ar permite copilului adaptarea rapidă la condițiile schimbătoare ale realității și exercitarea eficientă a rolurilor sociale în viitor, fie în funcție de profesionist, fie în funcție de familist și părinte.

E.B. Коновалова reliefează un moment important cu privire la formarea culturii economice a familiei, menționând faptul că funcțiile familiei pot fi abordate convențional în trei etape care pot fi consecutive, însă, mai frecvent, sunt interconexe [2, p.53]. Astfel, la prima etapă, persoanele tinere care își planifică crearea familiei și/sau familia tânără își formează bugetul pentru a asigura un nivel de trai adecvat, o situație materială decentă, care ar garanta satisfacerea necesităților vitale ale membrilor săi.

La cea de a doua etapă, familia realizează toate funcțiile, cu accent deosebit pe realizarea funcțiilor educativă, socială și culturală, adică are loc pregătirea și adaptarea capitalului uman la condițiile socioeconomice externe prin intermediul studiilor, activităților nonformale cu caracter specific, angajării în câmpul muncii, organizării timpului de muncă și de odihnă, se discută sistematic și se repartizează veniturile în funcție de necesitățile persoanelor, se planifică cheltuielile familiei etc.

La etapa finală se incită participarea fiecărui membru al familiei în treburile gospodărești, poate avea loc inițierea unei afaceri de familie, adică se activează participarea familiei în cadrul raporturilor economiei de piață.

Așadar, întrebarea ce apare este următoarea: În ce măsură familia va face față sarcinii impuse de societate de a crește, a educa și pregăti un cetățean activ, rațional, ce posedă cultură economică și vrednic de a reuși în viață?

Reputatul pedagog rus A.C. Макаренко sublinia faptul că un copil este membru al familiei cu drepturi depline și deci este participant activ la economia familiei; prin urmare, acestuia trebuie să i se formeze deprinderi de muncă, de autoservire și deprinderi de a consuma rațional toate bunurile familiei [apud 3, p.26].

Alt cercetător, T.Parsons, menționează, de fapt, același lucru. Evidențind importanța modelului de comportare și consum economic rezonabil al părinților, specific stilului de viață al familiei de origine, cercetătorul demonstrează că acesta se va manifesta în viitor, în propria familie a tânărului. În acest sens, Parsons se întreabă dacă părinții posedă cunoștințe relevante economice, mai cu seamă în ceea ce privește consumul și în ce mod învață ei copiii despre aceasta [apud 4, p.142].

B.A. Сысєнко descrie cazul când, în cadrul unei lecții, unui băiat i s-a dat o sumă de bani și i s-a propus să cumpere produsele necesare pentru masa de prânz. Rezultatul a fost unul negativ, deoarece în geantă se găseau multe dulciuri, înghețată, biscuiți, bomboane și nicidecum produse sănătoase din care poți prepara bucatele de prânz [apud 5, p.27].

Prin urmare, părinții sunt datori să-și pregătească copiii pentru viața independentă, inclusiv din punct de vedere economic.

Rezultatele experimentului pedagogic

În virtutea condițiilor socioeconomice precare, lipsei locurilor de muncă remunerate adecvat, actualmente familiile alocă tot mai mult timp câștigului de bani, care este deseori în detrimentul angajamentelor de creștere și educare a copiilor, discuțiilor utile și interesante în familie, plimbărilor în comun cu copiii, îndeplinirii unor sarcini gospodărești împreună (curățenia, pregătirea bucatelor, spălatul etc.), ceea ce se răsfrânge negativ asupra formării culturii generale și a culturii economice a copiilor. În această ordine de idei, în continuare vom prezenta rezultatele unui experiment pedagogic, care s-a realizat pe un lot experimental independent (50 de elevi și părinții acestora). Am investigat atitudinea părinților și a elevilor față de unele aspectele economice familiale. Rezultatele investigației sunt prezentate în tabelul ce urmează.

Tabel

Atitudinea părinților și a elevilor față de unele aspectele economice familiale

Nr. crt.	Întrebări	Nr. părinților	Nr. elevilor
1	Discută pe diverse teme economice	42	39
2	Privesc și discută știrile/emisiunile cu caracter economic	21	13
3	Primesc/ofere bani de buzunar copiilor	44	40
4	Se implică în munca gospodărească a familiei	38	45
5	Practică jocuri economice în cadrul familiei	5	3
6	Acordă timp lecturilor cu caracter economic în cadrul timpului liber petrecut în familie	0	0

Astfel, s-a stabilit că majoritatea familiilor discută frecvent pe diverse teme economice; la fel, părinții și elevii privesc știrile cu caracter economic, însă nu le discută pentru ca copiii să înțeleagă cum influențează economia viața de zi cu zi a omului. Conversațiile și variatele aspecte de educație economică în cadrul familiilor se limitează cel mai frecvent doar la unele achiziții și cumpărături importante. Conversațiile cu copiii ne-au permis să stabilim că părinții niciodată nu le-au explicat acestora utilitatea sau inutilitatea unor cumpărături, nici cauza și/sau necesitatea de a economisi sursele bănești. Mai des copiii aud interdicții fără explicații, reproșuri neadecvate sau li se oferă absolut totul ce cer aceștia. Prin urmare, se pot observa niște eforturi minimale ale părinților cu privire la educația economică a copiilor (Fig.1).

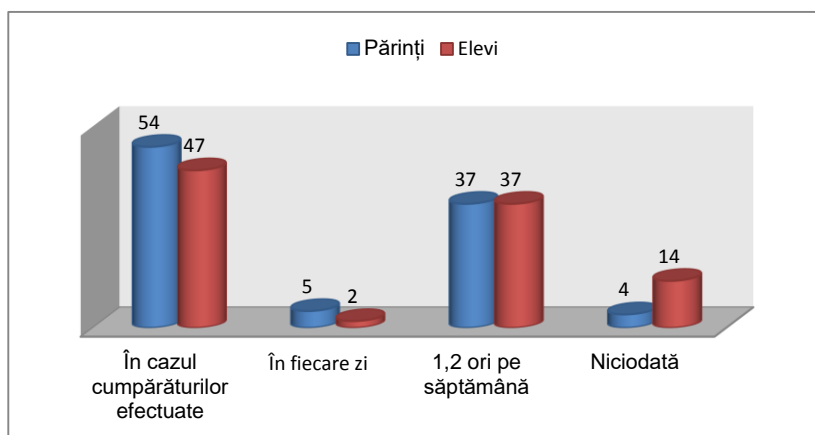

Fig.1. Timpul destinat discuțiilor despre economie în familie.

Majoritatea părinților s-au manifestat neinformați cu privire la acordarea banilor de buzunar și controlul asupra folosirii acestora. Doar 32% din părinți au menționat că oferă regulat bani de buzunar și verifică cum îi cheltuiesc copiii, ceilalți 68% invocă diverse motive în vederea lipirii copiilor de experiența folosirii banilor de buzunar.

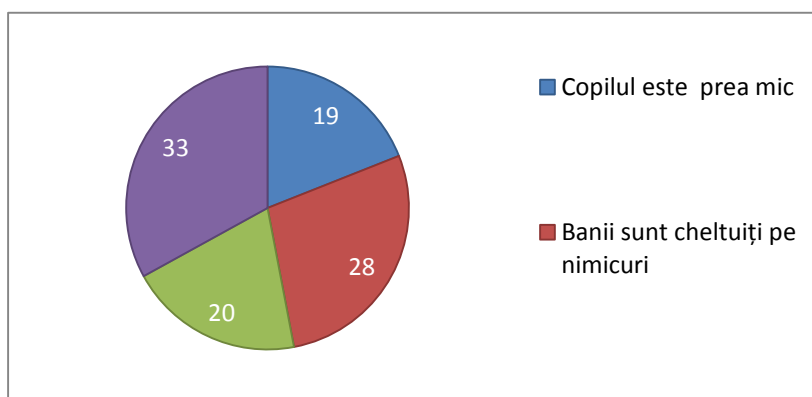

Fig.2. Cauzele neglijării oferirii banilor de buzunar preadolescenților.

Conversațiile cu adulții au demonstrat că principala cauză a neoferirii banilor de buzunar preadolescenților este neîncrederea că aceștia vor fi cheltuiți rațional, ceea ce confirmă ideea că familia este mediul în care copilul învață sau nu învață comportamentul corect față de bani, bunuri, muncă, persoanele care muncesc etc.

Analiza răspunsurilor din chestionare conform vârstei adulților ne-a permis să constatăm că părinții generației mai mature (după 45 de ani) consideră că banii de buzunar trebuie economisiți pentru a cumpăra cărți și rechizite școlare. Părinții mai tineri au asociat banii de buzunar cu munca gospodărească și au menționat că banii pot fi o cale de negociere a îndeplinirii unor sarcini în cadrul familiei. Dacă majoritatea adulților consideră că banii de buzunar sunt un instrument de responsabilizare și educație economică, preadolescenții au menționat că banii de buzunar reprezintă fie un ajutor al părinților, fie un venit bine meritat pentru notele obținute sau pentru alte activități realizate de ei în cadrul familiei. În acest context, menționăm un aspect negativ: părinții și copiii nu delimitează momentul când banii sunt absolut necesari pentru a lua masa, a-și cumpăra apă, a-și procura tichete de drum etc. și când banii sunt oferiți pentru a procura rechizite școlare sau sunt folosiți ca recompensă pentru o anumită activitate sau sarcină realizată adăugător (adică, neprevăzută în responsabilitățile copiilor).

În cadrul discuțiilor realizate cu preadolescenții și părinții lor, am stabilit că majoritatea subiecților investigați nu s-au jucat niciodată și nu au citit nicio carte cu caracter economic în viața lor, invocând factori cum ar fi lipsa de timp, de bani sau vârsta mică a copilului. Rezultatele chestionării sunt prezentate în figurile 3 și 4.

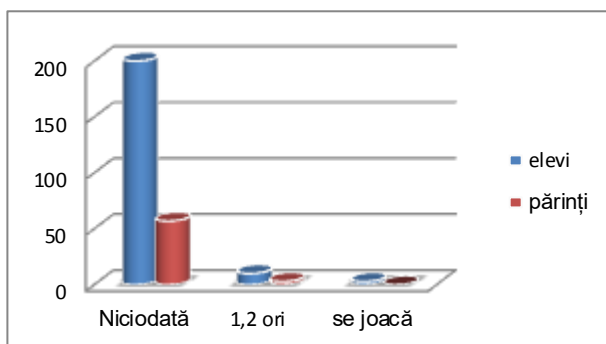

Fig.3. Periodicitatea jocurilor economice în cadrul familiei.

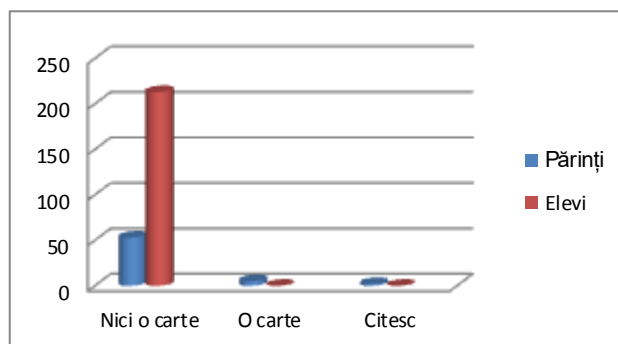

Fig.4. Lecturile economice în cadrul familiei.

Cât privește munca gospodărească în familie, toți părinții investigați au fost de acord cu ideea implicării active a preadolescenților în treburile casnice, iar 88% din adulți au menționat că familia este responsabilă de educația copiilor prin muncă. Însă, rezultatele chestionarului au arătat că nu toți părinții realizează acest obiectiv în practică.

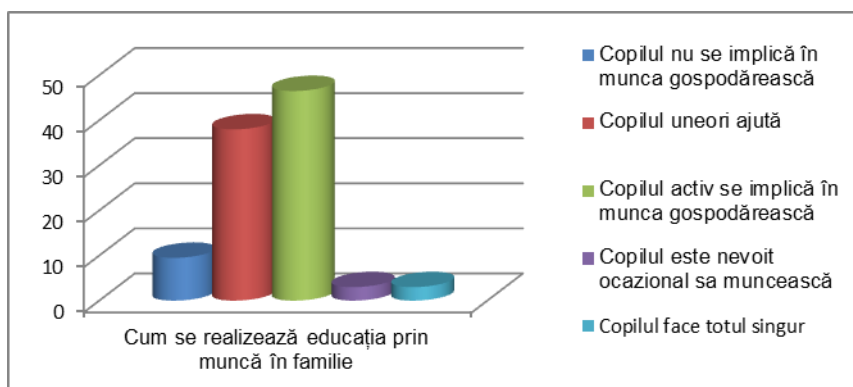

Fig.5. Participarea copiilor la munca gospodărească din familie.

La fel, din conversațiile cu preadolescenții am concluzionat că la cca 42% din subiecți nu le place să participe la munca gospodărească, adică nu se implică benevol dacă nu sunt rugați de către părinți; alții 55% au declarat că regulat și benevol participă la treburile casnice, iar 4% din preadolescenți au declarat că muncesc ocazional dacă au ocazia să câștige bani. La întrebarea *Ce activități obișnuiesc să practice acasă?* preadolescenții au menționat: spălarea vaselor; prepararea bucatelor; pregătirea produselor pentru preparare; menținerea ordinii în odaia sa; îngrijirea animalelor și plantelor etc. Totodată, la întrebarea directă despre dorința elevilor de a câștiga bani vara sau în timpul liber cca 83,7% au răspuns afirmativ, alții 16,3% au menționat despre dorința de a obține experiență și de a lua cunoștință de o viitoare posibilă profesie.

Pe de altă parte, în Republica Moldova munca copilului este o problemă complexă atât din cauza sărăciei, cât și din cauza atitudinii tradiționale față de implicarea copiilor din mediul rural în diferite munci. Părinții deseori îi exploatează pe copiii lor, fiind ferm convinși că își educă copiii prin muncă, așa cum au făcut și părinții lor.

În contextul dat, Convenția ONU privind Drepturile Copilului Nr.1989 stabilește că statele-părți la Convenție recunosc dreptul copilului de a fi protejat împotriva exploatării economice și de la îndeplinirea oricărei munci care este susceptibilă să fie periculoasă, să influențeze educația copilului sau să fie dăunătoare pentru sănătatea sau dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială a copilului [6].

Reieșind din cele relatate, adulții trebuie familiarizați cu drepturile copiilor, cu legislația muncii, informați despre cele mai grave forme ale muncii copiilor, despre consecințele exploatării copiilor etc., pentru a nu exagera în cadrul acțiunilor educative. Ei urmează să facă diferența dintre exploatarea copilului și ajutorul pe care acesta îl poate oferi familiei, pentru a fi corect educat și a se simți membru deplin al acesteia.

Cert este faptul că legătura economică dintre părinți și copii nu ține doar de vârstă, mediu sau venit, ci și de prejudecățile părinților, de dorința acestora de a păstra siguranța instituției familiale.

Spre regret, acordarea banilor de buzunar, lectura, jocurile și discuțiile pe teme economice în familie, munca gospodărească etc. se bazează pe valorile și experiențele anterioare ale părinților, care sunt deja învechite/depășite și nu corespund realității actuale.

Concluzii

În această ordine de idei, putem concluziona că familia poate contribui la formarea culturii economice a copiilor, dar și poate stagna sau chiar împiedica acest proces. Printre **strategiile care ghidează evoluția copilului în cadrul familiei și facilitează formarea culturii economice** pot fi menționate următoarele:

1. *Modul de gândire al familiei.* Strategia ilustrează aspectul sociopsihologic al modului de viață al familiei și este una foarte importantă. Majoritatea familiilor trăiesc și în prezent după un model/schemă bine învățat: finalizezi studiile, îți cauți o slujbă, îți crezi o familie, trăiești după posibilități etc. Sau invers: lași familia și pleci la lucru peste hotarele țării, banii devenind un scop suprem al familiei (copiii fiind deseori lăsați fără o supraveghere sigură). Ambele scheme nu funcționează eficient în condițiile schimbărilor actuale, de aceea adulții trebuie să manifeste creativitate și o atitudine adecvată timpului.
2. *Modul de comunicare al familiei.* Nimeni nu neagă importanța comunicării. Sunt unele familii în care discuțiile pe diverse teme, cel mai des seara, în cadrul cinei sunt o tradiție, dar, după cum am observat din constatările descrise mai sus, subiectele economice sunt abordate în cadrul familiilor destul de rar, fapt ce se răsfrânge negativ asupra culturii economice a întregii familii.
3. *Relația familiei cu sociumul.* Această strategie se referă la următoarele: urmează sau nu familia un mod de viață sănătos; care este cercul de prieteni ai familiei; cum își gestionează bugetul; cum petrece timpul liber etc. O familie deschisă spre comunicare și schimbări formează la copii competențe de soluționare a problemelor, curaj și încredere în forțele proprii.
4. *Tradițiile familiei.* Un rol important în educația economică a copiilor are arta organizării și conducerii gospodăriei familiale. Familiile românești au creat tradiții de muncă și de odihnă axate pe principiul echipei (colectivismului), conform căruia fiecare acționează în consens cu ceilalți. Astfel, copilul este familiarizat treptat cu meșteșugul sau ocupația părinților, sarcinile fraților mai mari, treburile gospodărești, formându-și deprinderi și competențe economice.
5. *Nivelul intelectual al grupului din care face parte copilul.* De această strategie depinde succesul educațional al familiei, deoarece la vârsta pubertății copilul începe să se detașeze de părinți, dând prioritate grupului din care face parte.

Întrucât resursele economico-educative ale familiei sunt foarte puțin studiate, constatăm că de o anumită pregătire economică au nevoie nu doar copiii, ci și părinții. Incompetența economică a adulților se răsfrânge asupra educației copilului. Bineînțeles că mulți adulți nu au avut parte de o formare economică în cadrul familiilor de origine, dar, odată ce au devenit părinți, este necesar să-și mobilizeze toate resursele pentru a învăța pe parcursul vieții permanent și a deveni părinți competenți și eficienți.

Referințe:

1. ILUȚ, P. *Sociopsihologia și antropologia familiei*. Iași: Polirom, 2005. 292 p.
2. ХАХИНА, Н.В. Семейные ценности, как фактор воспитания подростка. В: *Вестник Костромского государственного университета*. Серия: Педагогика. Психология. Социокинетика, Том 19. Москва: Пресса России, 2013, с.120-123.
3. VLAS, V. *Să educăm gospodari grijulii*. Chișinău: Lumina, 1985. 68 p.
4. БЕДЮХОВА, С.М. Феномен семейного хозяйства. В: *Вестник Челябинского государственного университета*, 2014, №11(340), с.141-147.
5. VLAS, V. *Op.cit.*
6. Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova. *Convenția Internațională cu privire la drepturile copilului*. Nr.1989 din 20.11.1989. În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte*, 1993, nr.1, art.52.

Date despre autor:

Anastasia OLOIERU, doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

E-mail: oloieru@list.ru

Prezentat la 21.05.2019